

วัฒนธรรมการขอโทษในภาษาไทย

นางสาวทัศนีย์ เมฆดาววัฒนา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2541

ISBN 974 - 331 - 763 - 5

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE SPEECH ACT OF APOLOGIZING IN THAI

Miss Thasanee Makthavornvattana

**A Thesis Submitted in Partial Fulfilment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Linguistics**

Department of Linguistics

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1998

ISBN 974 - 331 - 763 - 5

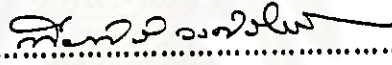
หัวข้อวิทยานิพนธ์
โดย
ภาควิชา
อาจารย์ที่ปรึกษา

วิทยานิพนธ์การขอโทษในภาษาไทย
นางสาวทัศนีย์ ณฆดาวรรณ
ภาษาศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กฤษดาวรรณ หงส์ถาวรภัก

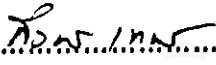
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ศุภวัฒน์ ชูติวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เพ็ชรศิริ วงศ์วิภานนท์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กฤษดาวรรณ หงส์ถาวรภัก)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิ่งกาญจน์ เทพกาญจน)

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทักษิณ เมฆดาววัฒนา: วัฒนธรรมการขอโทษในภาษาไทย (THE SPEECH ACT OF APOLOGIZING IN THAI) อ. ที่ปรึกษา : ผศ. ดร. กฤษณาารณ หงศ์ดการณภ, 152 หน้า.
ISBN 974-331-763-5

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทฤษฎีแสดงวัฒนธรรมการขอโทษในภาษาไทย และความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีดังกล่าวกับน้ำหนักความคิด ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้มาจากการออกแบบสอบถามชนิดเติมเต็มบทสนทนา (DCT) ของกลุ่มตัวอย่างคนไทยหลากหลายอาชีพที่อยู่ในสังคมไทย จำนวนทั้งสิ้น 50 คน

ผลการวิจัยพบว่าทฤษฎีแสดงวัฒนธรรมการขอโทษในภาษาไทยแบ่งเป็น 5 ทฤษฎีใหญ่ๆ ได้แก่ การกล่าวคำแสดงเจตนาในการขอโทษ การยอมรับผิด การกล่าวแก้ตัว การเสนอขอชดใช้ และการพยายามทำให้ผู้ฟังรู้สึกพอใจ โดยการกล่าวคำแสดงเจตนาในการขอโทษเป็นทฤษฎีที่ผู้ชูนิยมใช้มากที่สุด ส่วนทฤษฎีการกล่าวแก้ตัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินผู้ยื่นพบการใช้บ่อยที่สุด การแสดงวัฒนธรรมการขอโทษเช่นนี้สะท้อนให้เห็นลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรมไทยว่าให้ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้ฟังมากกว่าการคำนึงถึงหน้าของผู้พูด

ผู้วิจัยพบว่าเมื่อกระทำผิดในทุกน้ำหนักความคิด ผู้ชูนิยมใช้ทฤษฎีที่คล้ายคลึงกันซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือน้ำหนักความคิดซึ่งเป็นค่าผลรวมของความหนักแน่นระหว่างผู้พูดผู้ฟัง อารมณ์ของผู้ฟังเมื่อเทียบกับผู้พูด (ในที่นี้คือสถานการณ์ทางสังคมของผู้ฟังเมื่อเทียบกับผู้พูด) และอัตราการถ่วงเงินของเหตุการณ์ที่เป็นความคิดไม่มีผลต่อการแสดงวัฒนธรรมการขอโทษ โดยจากการวิจัยพบว่าความหนักแน่นระหว่างผู้พูดผู้ฟัง และอารมณ์ของผู้ฟังเมื่อเทียบกับผู้พูดมีผลต่อการแสดงวัฒนธรรมการขอโทษ มากกว่าอัตราการถ่วงเงินของเหตุการณ์ที่เป็นความคิด

นอกจากนี้ยังพบว่าเมื่อกระทำผิดที่มีน้ำหนักความคิดมาก ผู้พูดไม่จำเป็นต้องใช้ทฤษฎีที่ซับซ้อนมากกว่าเมื่อกระทำผิดในสถานการณ์ที่มีน้ำหนักความคิดน้อยเสมอไป ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติที่พบว่า การแปรของทฤษฎีแสดงวัฒนธรรมการขอโทษ และความซับซ้อนของทฤษฎีแสดงวัฒนธรรมการขอโทษที่ผู้พูดใช้เมื่อกระทำผิดที่มีน้ำหนักความคิดแตกต่างกัน มีความต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ภาษาศาสตร์
สาขาวิชา ภาษาศาสตร์
ปีการศึกษา 2541

ลายมือชื่อนิติกร ทักษิณ เมฆดาววัฒนา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา กฤษณาารณ หงศ์ดการณภ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

4080130122 MAJOR LINGUISTICS

KEY WORD:

APOLOGIZING / PRAGMATICS / SPEECH ACT / THAI

THASANEE MAKTHAVORNVATTANA: THE SPEECH ACT OF APOLOGIZING IN THAI.

THESIS ADVISOR : ASST. PROF. KRISADAWAN HONGLADAROM, Ph.D. 152 pp. ISBN

974-331-763-5

This study is aimed at investigating apologizing strategies in Thai and the relationship between these strategies and offense weightiness. The data on which the analysis is based are collected from 50 Thai speakers of various occupational backgrounds, using Discourse Completion Test.

It is found that there are five apologizing strategies in Thai, namely using explicit expression of apology, accepting blames, giving excuses, offering repairs, and efforts to please the addressee. The strategy with highest frequency is the use of explicit expression of apology, whereas giving excuses, especially the blaming of others, is found least. The speech act of spologizing clearly illustrates an important aspect of Thai culture. Thai people give more significance to the addressee's feeling than paying attention to the speaker's own face.

Contrary to expectation, speakers use similar strategies, no matter how serious offenses are. In other words, apologizing strategies do not correlate with offense weightiness, which is a sum of distance between speaker and addressee, power (in this case, social status) of the speaker and addressee, and ranking of imposition. Distance and power are found to play a greater role on the type of strategy than ranking of imposition.

It is also found that although offenses carry more weight, it does not necessarily mean that the speaker has to choose more complex strategies consisting of several strategies combined. The analysis is confirmed statistically. There are no significant differences which support the hypothesis that there is a relationship between types or complexity of strategies and offense weightiness.

ภาควิชา.....ภาษาศาสตร์

สาขาวิชา.....ภาษาศาสตร์

ปีการศึกษา..... ๒๕๕๑

ลายมือชื่อนิติกร..... ทศมย์ เมฆดาววัฒนา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... กฤษดาภรณ์ นงนิจดาภรณ์

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จลงไม่ได้ ถ้าผู้วิจัยไม่ได้รับความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กฤษดาพรรณ หงศ์ถาการมภ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ขอมสละเวลาอันมีค่าของท่าน เพื่อตรวจทาน แก้ไขข้อบกพร่อง ให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะต่างๆที่มีคุณค่าซึ่งต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความจริงใจ และเอาใจใส่เสมอมาโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทางภาษาศาสตร์ให้แก่ผู้วิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เพ็ชรศิริ วงศ์วิภานนท์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และข้อคิดที่เป็นประโยชน์ จนทำให้เนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณวิรุฬห์ เมฆดาววัฒนา ผู้เป็นบิดา คุณละอียด เมฆดาววัฒนา ผู้เป็นมารดา และขอขอบคุณ คุณมานะ เมฆดาววัฒนา ผู้เป็นน้องชาย ที่ให้ความสนับสนุนช่วยเหลือในทุกๆด้าน และเป็นกำลังใจที่สำคัญในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสมอมา

ขอขอบคุณ คุณวรินทร์ จารุโชติธนาวัฒน์ คุณธนพรพรข สาทหรุ่น คุณประภา ภิรมย์ คุณวิมลพักตร์ พรหมศรีมาศ คุณปิยะวัฒน์ วิรุฬหรัยพงษ์ คุณศุภธริมาศ คำดี คุณเดชา เวศชาภรณ์ คุณนवलนิจ สีนแสงแก้ว คุณนัฐภา บุญกองแสน คุณกิตติยศ แซ่ฮึ้ง และเพื่อนๆชาวภาษาศาสตร์ทุกคนที่คอยถามไถ่ถึงความก้าวหน้าของวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่ และแลกเปลี่ยนความรู้ทางภาษาศาสตร์ที่เป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูลอันมีค่าซึ่ง ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

อนึ่ง วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการทำวิจัย เพื่อทำวิทยานิพนธ์ของท่านผู้หญิงเชิญ พิศนบุตร ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ความดีที่พึงจะหาได้จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอบแต่พ่อ แม่ และครูอาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัย และสอนให้ผู้วิจัยเข้าใจความหมายของคำว่า "ผู้ให้" อย่างแท้จริง

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภูมิ	ฅ

บทที่

1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 สมมติฐานของการวิจัย	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.6 นิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	4
2. ทบทวนวรรณกรรม	5
2.1 ทฤษฎีวิจัย	5
2.2 วิจัยกรรมและวัฒนธรรม.....	16
2.3 การแสดงวิจัยกรรมการขอโทษ.....	22
2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงวิจัยกรรมการขอโทษ	24
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	28
3.1 การเก็บข้อมูล.....	28
3.1.1 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	28
3.1.2 การจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	28
3.1.3 การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง.....	33

3.2	การจัดระเบียบข้อมูล.....	34
3.2.1	ข้อมูลที่ได้จากคำถามข้อที่ 1 ของแบบสอบถาม.....	34
3.2.2	ข้อมูลที่ได้จากคำถามข้อที่ 2 ของแบบสอบถาม.....	39
3.3	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	40
3.3.1	การวิเคราะห์กตวิธีแสดงวจนกรรการขอโทษ.....	40
3.3.2	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชนิดของกตวิธีแสดงวจนกรรการขอโทษกับน้ำหนักรความผิด.....	42
3.3.3	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความซับซ้อนของกตวิธีแสดงวจนกรรการขอโทษกับน้ำหนักรความผิด.....	43
4.	กตวิธีแสดงวจนกรรการขอโทษในภาษาไทย	44
4.1	กตวิธีแสดงวจนกรรการขอโทษ.....	44
4.2	ความถี่ในการปรากฏของกตวิธีแสดงวจนกรรการขอโทษ.....	65
4.2.1	กตวิธีการกล่าวคำแสดงเจตนาในการขอโทษ.....	67
4.2.2	กตวิธีการยอมรับผิด.....	69
4.2.3	กตวิธีการกล่าวแก้ตัว.....	72
4.2.4	กตวิธีการเสนอชดใช้.....	75
4.2.5	กตวิธีการพยายามทำให้ผู้ฟังรู้สึกพอใจ	76
5.	ความสัมพันธ์ระหว่างกตวิธีแสดงวจนกรรการขอโทษและน้ำหนักรความผิด.....	80
5.1	ความสัมพันธ์ระหว่างชนิดของกตวิธีแสดงวจนกรรการขอโทษและน้ำหนักรความผิด.....	80
5.1.1	กตวิธีการกล่าวคำแสดงเจตนาในการขอโทษ.....	85
5.1.2	กตวิธีการยอมรับผิด.....	87
5.1.3	กตวิธีการกล่าวแก้ตัว.....	89
5.1.4	กตวิธีการเสนอชดใช้.....	91
5.1.5	กตวิธีการพยายามทำให้ผู้ฟังรู้สึกพอใจ	93

5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างความซับซ้อนของกลวิธีแสดงวิจนกรรมการขอโทษ จำแนกตามหนักความผิด	95
6. สรุปและอภิปรายผล	103
6.1 สรุปผลการวิจัย	103
6.2 ข้อเสนอแนะ	108
รายการอ้างอิง.....	109
ภาคผนวก.....	112
ภาคผนวก ก รายการแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย.....	112
ภาคผนวก ข วิจนกรรมการขอโทษของกลุ่มตัวอย่าง.....	118
ประวัติผู้วิจัย	152

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	38
2	39
3	40
4	62
5	65
6	67
7	69
8	73
9	75
10	76
11	81
12	82
13	85
14	87
15	90
16	92
17	94
18	96

19	เปอร์เซ็นต์การปรากฏของจำนวนกลวิธีแสดงวจนกรรการขอโทษภายใน 1 ข้อความ จำแนกตามน้ำหนักความผิด	96
20	แนวโน้มการปรากฏของจำนวนกลวิธีแสดงวจนกรรการขอโทษที่พบภายใน 1 ข้อความ	98
21	สรุปกลวิธีแสดงวจนกรรการขอโทษในภาษาไทย	103
22	กลวิธีแสดงวจนกรรการขอโทษของชาวไทยเปรียบเทียบกับชาวนิวซีแลนด์.....	105

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 กลวิธีแสดงวีจรรย์กรรมการขอโทษในภาษาไทย	61
2 เปอร์เซนต์การปรากฏของรูปแบบการแสดงวีจรรย์กรรมการขอโทษ	66
3 เปอร์เซนต์การปรากฏของกลวิธีการกล่าวคำแสดงเจตนาในการขอโทษ.....	67
4 เปอร์เซนต์การปรากฏของกลวิธีการยอมรับผิด.....	70
5 เปอร์เซนต์การปรากฏของกลวิธีการกล่าวแก้ตัว.....	73
6 เปอร์เซนต์การปรากฏของกลวิธีการเสนอชดใช้.....	75
7 เปอร์เซนต์การปรากฏของกลวิธีการพยายามทำให้ผู้ฟังรู้สึกพอใจ.....	77
8 เปอร์เซนต์การปรากฏของกลวิธีแสดงวีจรรย์กรรมการขอโทษในภาษาไทยจำแนกตาม นำหนักความคิด.....	81
9 เปอร์เซนต์การปรากฏของกลวิธีการกล่าวคำแสดงเจตนาในการขอโทษจำแนกตาม นำหนักความคิด.....	86
10 เปอร์เซนต์การปรากฏของกลวิธีการยอมรับผิด จำแนกตามนำหนักความคิด.....	88
11 เปอร์เซนต์การปรากฏของกลวิธีการกล่าวแก้ตัว จำแนกตามนำหนักความคิด.....	90
12 เปอร์เซนต์การปรากฏของกลวิธีการเสนอชดใช้ จำแนกตามนำหนักความคิด	92
13 เปอร์เซนต์การปรากฏของกลวิธีการพยายามทำให้ผู้ฟังรู้สึกพอใจ จำแนกตามนำหนักความคิด	94
14 เปอร์เซนต์การปรากฏของจำนวนกลวิธีแสดงวีจรรย์กรรมการขอโทษภายใน 1 ข้อความ จำแนกตามนำหนักความคิด	97

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย